

ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา*

CLAUSES CONTRADICTING MAIN PURPOSE OF THE CONTRACT

วิวัฒน์ สารเสวต* และ มุนินทร์ พงศาปาน

Wittawat Sansawet and Munin Pongsapan

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: sansawet.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา รวมถึงเสนอแนวทางในการเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงลักษณะนี้ในประเทศไทย โดยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยทางเอกสาร ทั้งนี้ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายอังกฤษ การวิจัยนี้ศึกษากฎหมายของไทยและของต่างประเทศโดยวิธีการค้นคว้าข้อกฎหมาย ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ คำวินิจฉัยของศาล และบรรยายในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมถึงผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายของไทยและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า 1) ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ในกฎหมายไทย พบเพียงร่องรอยของกฎหมายในลักษณะของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบและไม่พบว่ามีการกล่าวถึงหลักการดังกล่าวโดยตรงในแวดวงวิชาการและไม่ปรากฏการนำหลักการนี้ไปปรับใช้ในคำพิพากษา 2) ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหากนำมาปรับใช้โดยอาศัยกฎหมายไทยในปัจจุบันอาจต้องถือว่ามีความขัดแย้งกับการขัดต่อความสงบเรียบร้อย และเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 ซึ่งเป็นหลักการอย่างกว้างและไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา หรืออาจต้องอาศัยหลักการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 และมาตรา 368 ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและอาจเกิดปัญหาในการค้นหาเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยเฉพาะเพื่อให้กฎหมายเกิดความชัดเจนและมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการบรรลุมติวัตถุประสงค์หลักของสัญญาที่เป็นความประสงค์ที่คู่สัญญาเข้าทำสัญญาระหว่างกัน

คำสำคัญ: วัตถุประสงค์หลักของสัญญา, เสรีภาพในการทำสัญญา, ข้อตกลงในสัญญา

Abstract

The purpose of this research was to study legal problems related to agreements that conflict with the main purpose of the contract, and to suggest means to implement laws related to such agreements in Thailand, using method of documentary research comparing Thai laws with French and English laws. This research studied Thai and foreign laws through legal research, textbooks, articles, theses, court rulings, and comparative descriptions, including the impact of law enforcement in Thailand and abroad. The results of the study revealed that 1) there is no

* Received June 5, 2023; Revised June 22, 2023; Accepted July 8, 2023

law regarding the agreement that contradicts main purpose of the contract in Thai law, only traces of law in clauses restricting or excluding liability for breach of contract and such principles were not mentioned among the scholars and there is no application of this principle to the practice; 2) an agreement that is contrary to the main purpose of the contract, if applied in accordance with current Thai law, may be considered to have an objective that is in conflict with public order and deemed void under the Civil and Commercial Code, Section 150, which is a broad principle with no criteria for consideration, or it may require the interpretation of the intention and the interpretation of the contract under the Civil and Commercial Code, Section 171 and Section 368, which does not have clear and specific criteria and may cause problems in finding the true intent of the parties. Therefore, I thought that specific provisions concerning the agreement that conflict with the main objectives of the contract should be added to clarify the law and provide certain criteria for consideration in order to achieve the main objectives of the contract, which are the intentions of the parties to make a contract.

Keywords: Main Purpose of The Contract, Freedom of Contract, Contract Clause

บทนำ

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเป็นหลักกฎหมายที่ไม่มีปรากฏในบทบัญญัติของประเทศไทยทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และในพระราชบัญญัติอื่น ๆ มีปรากฏบ้างเฉพาะบางส่วนในเรื่องของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แต่ไม่ครอบคลุมนัก ดังนั้น ในปัจจุบันข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจึงจำเป็นต้องใช้บทบัญญัติที่มีอยู่โดยอาศัยการตีความกฎหมายเพื่อให้ข้อตกลงดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ไม่เช่นนั้นหากไม่ขัดต่อบทบัญญัติอื่นจึงสามารถบังคับกันได้ตามปกติตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่บทบัญญัติที่มีในปัจจุบันไม่มีความชัดเจน และเมื่อข้อตกลงในลักษณะนี้สามารถบังคับกันได้ตามปกติ ย่อมทำให้สัญญาไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้และก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบสัญญาในกฎหมายไทยโดยรวม เนื่องจากทำให้คู่สัญญาไม่สามารถมั่นใจว่าจะบังคับตามความมุ่งหมายที่เข้าทำสัญญากันได้

ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญามีลักษณะเป็นข้อตกลงที่คู่สัญญาทำขึ้นระหว่างกันโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา แต่เนื่องด้วยเนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าวขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา หากคู่สัญญาฝ่ายที่จะได้รับผลประโยชน์จากการบังคับใช้ข้อตกลงนั้นสามารถยกข้อตกลงนั้นขึ้นอ้างและข้อตกลงนั้นมีผลบังคับใช้ได้ก็จะทำให้สัญญานั้นไม่สามารถบังคับกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้ ตัวอย่างเช่น สัญญาจ้างขนส่งสินค้าหลายประเภทรวมถึงผลไม้สดโดยเรือที่ต้องแวะยังท่าเรือหลายแห่งมีข้อตกลงข้อหนึ่งระบุว่าผู้รับจ้างสามารถขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือต่าง ๆ โดยไม่ต้องเรียงลำดับท่าเรือ ต่อมาผู้รับจ้างจึงนำเรือไปจอดยังท่าเรือต่าง ๆ แต่กลับแวะท่าเรือที่ต้องส่งผลไม้สดเป็นแห่งสุดท้ายทำให้ผลไม้เน่าเสีย เมื่อผู้ว่าจ้างเรียกร้องค่าเสียหายผู้รับจ้างยกข้อตกลงดังกล่าวขึ้นต่อสู้ว่าผู้รับจ้างดำเนินการโดยอาศัยสิทธิ์ตามข้อตกลง เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจ้างขนส่งสินค้าย่อมเห็นได้ว่าเป็นการขนส่งสินค้าไปยังที่หมายภายในกำหนดระยะเวลาโดยปราศจากความเสียหาย และผลของข้อตกลงย่อมขัดแย้งโดยตรงกับวัตถุประสงค์หลักของสัญญาข้อตกลงดังกล่าวจึงไม่ควรจะมีผลบังคับแต่กฎหมายไทยในปัจจุบันกลับไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะและหากอาศัยบทบัญญัติที่มีในปัจจุบันในการปรับใช้กับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าควรที่จะบัญญัติบทบัญญัติที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยเฉพาะเพื่อให้กฎหมายเกิดความชัดเจนและมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และเป็นบรรทัดฐานเดียวกันในการพิจารณาสำหรับผู้ใช้อกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการบังคับตามสัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญา อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางกฎหมายของสัญญาและทำให้กฎหมายเกี่ยวกับสัญญามีความทันสมัยโดยมีความชัดเจนแน่นอน และคาดหมายได้ สะดวกสำหรับผู้ใช้อกฎหมายและเป็นที่มั่นใจสำหรับคู่สัญญาที่จะต้องบังคับใช้สัญญาตามกฎหมายไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่มีข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา
2. เพื่อศึกษาว่าข้อตกลงประเภทใดควรจัดเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา
3. เพื่อศึกษาว่าศาลควรมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจกำหนดผลของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพียงใด
4. เพื่อศึกษาว่าควรมีข้อยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ อย่างไร

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้ใช้วิธีศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลสำหรับการค้นคว้าจาก กฎหมาย เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ทางกฎหมาย คำพิพากษาของศาล ข้อเขียนต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยใช้การค้นคว้าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วย แล้วนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการทางกฎหมายและสภาพกฎหมายในปัจจุบัน รวมถึงความแตกต่างและผลทางกฎหมายในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยในการวิจัยนี้ได้ทำการศึกษากฎหมายปัจจุบันของประเทศไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เปรียบเทียบกับกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายอังกฤษ ในประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางกฎหมายและแนวคำพิพากษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงขอบเขตของการบังคับ ความแตกต่างและข้อดีข้อเสีย

ผลการวิจัย

1. กฎหมายไทย

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่อาจเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่พบร่องรอยของกฎหมายที่อาจเทียบเคียงได้บางส่วนในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จึงได้ทำการวิเคราะห์บทบัญญัติในกฎหมายไทยในปัจจุบันที่อาจนำมาปรับใช้ได้กับกรณีดังกล่าวและความเหมาะสมในการปรับใช้บทบัญญัติเหล่านี้ และนำเสนอร่องรอยของกฎหมายที่เกี่ยวข้องพร้อมข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อจำกัดของบทบัญญัติดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1.1 บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่ข้อตกลงในลักษณะนี้อาจนำบทบัญญัติบางมาตราปรับใช้ได้ ได้แก่ บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตาม

มาตรา 150 บทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติเรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 บทบัญญัติเรื่องการใช้สิทธิโดยสุจริตตามมาตรา 5 ดังนี้

1.1.1 บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญามีลักษณะที่หากข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนประกอบของสัญญามีผลบังคับจะทำให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาไม่สามารถบังคับให้บรรลุผลได้ โดยปกติแล้วคู่สัญญาย่อมเข้าทำสัญญาระหว่างกันโดยวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายบางประการ เช่น ในสัญญารับขนของย่อมมีวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพื่อขนส่งพัสดุไปยังจุดหมายปลายทางภายในกำหนดระยะเวลาโดยไม่เกิดความเสียหายต่อพัสดุ ในสัญญาเช่าย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เช่าสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าได้ และในสัญญาให้บริการอินเทอร์เน็ต ย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้สามารถใช้บริการอินเทอร์เน็ตได้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วงนานจนเกิดความเสียหายวัตถุประสงค์หลักเหล่านี้ย่อมสมควรที่จะบังคับให้บรรลุผลโดยอาศัยสัญญาได้ กรณีที่สัญญามีข้อตกลงบางข้อที่ทำให้ไม่สามารถบังคับให้วัตถุประสงค์เหล่านี้บรรลุผลย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยเนื่องจากหากสัญญาที่ทำกันขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายกลับไม่สามารถบังคับให้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงเพราะข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนประกอบของสัญญานั้นเองย่อมทำให้ระบบสัญญาเกิดความไม่แน่นอน คู่สัญญาย่อมไม่อาจมั่นใจได้ว่าสัญญาที่สร้างขึ้นระหว่างกันจะบังคับตามวัตถุประสงค์ได้ เป็นผลเสียต่อระบบสัญญาโดยรวม ข้อตกลงเหล่านั้นย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150

1.1.2 บทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติ เรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 171 บัญญัติหลักการของการตีความการแสดงเจตนาไว้เป็นหลักทั่วไปว่า “ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร” ประกอบกับมาตรา 368 บัญญัติในเรื่อง การตีความสัญญาไว้เป็นการเฉพาะว่า “สัญญานั้นท่าน ให้ตีความตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” จึงหมายความว่าในการตีความสัญญาจะต้องอาศัยเจตนาอันมีส่วนร่วมของคู่สัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริต โดยเห็นได้จากเอกสารนั้นเอง และต้องคำนึงถึงปกติประเพณีของสัญญาในลักษณะนั้นรวมถึงต้องคำนึงถึงความสุจริตของคู่สัญญาดังที่มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” ในกรณีของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงให้มีขึ้นซึ่งโดยทั่วไปย่อมใช้บังคับกันได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่เมื่อการบังคับใช้ข้อตกลงจะทำให้สัญญาอยู่ในลักษณะที่ไม่สามารถบังคับให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้และไม่มีบทบัญญัติกำหนดผลของข้อตกลงเช่นนี้ไว้เป็นการเฉพาะ ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจอาศัยบทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาประกอบหลักสุจริตพิจารณาได้ว่าการใช้ข้อตกลงในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมไม่เป็นไปตามเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาเนื่องจากคู่สัญญาที่เข้าทำสัญญาระหว่างกันก็ย่อมมีเจตนาให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาบรรลุผล ย่อมไม่มีคู่สัญญาคู่ใดที่เข้าทำสัญญาระหว่างกันโดยความเข้าใจว่าจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักหรือไม่ก็ได้โดยไม่มีสภาพบังคับ อีกทั้ง ผู้ที่ยกข้อตกลงในสัญญานั้นเองขึ้นกล่าวอ้างในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาย่อมไม่ได้ใช้สิทธิโดยสุจริตเนื่องจากการใช้สิทธิในลักษณะที่ยกข้อตกลงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาขึ้นแย้งวัตถุประสงค์หลักของสัญญานั้นเอง ตัวอย่างเช่น กรณีของสัญญาว่าจ้างขนส่งเอกสาร หรือพัสดุสำคัญที่มีวัตถุประสงค์หลักในการขนส่งเอกสาร หรือพัสดุไปยังจุดหมายปลายทางภายในกำหนดระยะเวลาโดยปราศจากความเสียหาย หากดำเนินการไม่สำเร็จอาจเกิดความเสียหายมาก แต่ในสัญญานั้นกลับมีข้อตกลงจำกัดความรับผิดของผู้รับจ้างขนส่งไว้ไม่เกินจำนวนเงินที่จ้าง ต่อมาผู้ขนส่งกลับส่งเอกสาร หรือพัสดุเลยกำหนดเวลาโดยไม่มีเหตุสุดวิสัย จะเห็นได้ว่าหากข้อตกลงจำกัดความรับผิดสามารถใช้บังคับได้ก็ย่อมทำให้สัญญาว่าจ้างขนส่งฉบับนี้อยู่ในสภาพที่ผู้รับจ้างจะปฏิบัติตามภาระผูกพันของตนหรือไม่ก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตามก็มีผลเป็นการชำระ

ค่าเสียหายไม่เกินค่าขนส่งซึ่งถือเป็นจำนวนที่น้อยเป็นอย่างยิ่งจนไม่สามารถเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ข้อตกลงในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นข้อตกลงขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่เมื่อนำบทบัญญัติในเรื่อง การตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญาประกอบหลักสุจริตมาปรับใช้อาจพิจารณาได้ว่าการบังคับใช้ ข้อตกลงจำกัดความรับผิดในกรณีเช่นนี้ย่อมขัดต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคู่สัญญาและคู่สัญญาฝ่ายที่ยกขึ้นอ้าง ย่อมใช้สิทธิโดยไม่สุจริต อย่างไรก็ตามการใช้บทบัญญัติที่มีอยู่ในกฎหมายไทยในลักษณะนี้อาจมีข้อจำกัดบาง ประการที่จะได้นำเสนอต่อไปในการอภิปรายผล

1.2 บทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 จากการศึกษา พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พบว่าไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อ วัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้โดยตรง แต่เนื่องจากบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของ สัญญาในต่างประเทศมีที่มาเริ่มแรกจากข้อสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิดแล้วจึงขยายหลักการรวมถึงสัญญา ประเภทอื่น ๆ และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 บัญญัติผลทางกฎหมายของข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรมซึ่งรวมถึง ข้อสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในสัญญาที่มีลักษณะบางประการไว้ จึงอาจ เป็นประโยชน์ในการตั้งข้อสังเกตถึงผลทางกฎหมายของข้อตกลงบางส่วนที่จัดเป็น ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ หลักของสัญญา โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสัญญายกเว้นหรือจำกัดความรับผิด ดังนี้

1.2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 4 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 4 บัญญัติให้ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญา สำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้ เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี โดยได้บัญญัติไว้ด้วยว่าข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่าย หนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมยกตัวอย่างข้อตกลงในลักษณะดังกล่าวไว้โดยรวมถึง 1) ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความ รับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญา 2) ข้อตกลงให้สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใด หรือปฏิบัติตามสัญญาใน ระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

บทบัญญัติในมาตรา 4 จำกัดการบังคับอยู่เฉพาะกรณีที่คู่สัญญาเป็นผู้บริโภคกับผู้ ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือสัญญาในลักษณะสัญญาสำเร็จรูป หรือสัญญาขายฝากเท่านั้น จึงมิได้ ครอบคลุมในกรณีการทำสัญญาระหว่างเอกชนทั่วไป และหากพิจารณาเห็นว่าข้อตกลงมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายก็มีผลให้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ไม่ได้มีผลให้ข้อตกลงนั้นตกเป็นโมฆะหรือถือว่าไม่ได้มีขึ้นแต่อย่างใด

1.2.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 6 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อ สัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 6 บัญญัติให้สัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระ หนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภค จะมีข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิไม่ได้ เว้นแต่ผู้บริโภคได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องหรือเหตุ แห่งการรอนสิทธิอยู่แล้วในขณะทำสัญญา ในกรณีนี้ให้ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดนั้นมีผลบังคับได้เพียง เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

บทบัญญัติในมาตรา 6 จำกัดการบังคับสัญญาเฉพาะกับผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ การค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้น เป็นการบัญญัติผลของข้อตกลง ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีเช่นนี้ไว้โดยเฉพาะให้แตกต่างจากผลตามมาตรา 4

1.2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมมาตรา 8 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมมาตรา 8 บัญญัติให้ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่นซึ่งผู้ตกลง ผู้ประกาศ หรือผู้แจ้งความต้องรับผิดด้วย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้ และข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีอื่น ซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี

บทบัญญัติในมาตรา 8 บัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่ทำล่วงหน้าเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ตกเป็นโมฆะ ส่วนข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดอื่น ๆ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ถือว่าเป็นการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไว้ครอบคลุมมากขึ้นจากมาตรา 4 และมาตรา 6 โดยข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่ไม่เข้ากรณีอื่นก็ย่อมมีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีตามมาตรา 8

ทั้งนี้ บทบัญญัติบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ถึงแม้จะมีการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไว้แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกันกับหลักการเรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาดังจะได้นำเสนอต่อไปในส่วนอภิปรายผล

2. กฎหมายต่างประเทศ

บทความนี้จะเปรียบเทียบเทียบกฎหมายในประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ

2.1 ประเทศฝรั่งเศส

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายฝรั่งเศสมีพัฒนาการมาตามลำดับโดยเริ่มปรากฏเป็นหลักการมั่นคงชัดเจนตามคำพิพากษาในคดี “Société Banchereau v. Société Chronopost” โดยศาลอาศัยหลักกฎหมายเรื่อง “causa” ที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 1131 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสเดิมก่อนจะถูกยกเลิกไปในการแก้ไขใน ค.ศ. 2016 ซึ่งหลักกฎหมายเรื่อง “causa” กำหนดให้หนี้ที่ไม่มีมูลเหตุ หรือมีมูลเหตุลวง หรือมีมูลเหตุที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีผลบังคับ โดยศาลฝรั่งเศสมีแนวทางในการตีความหลักกฎหมายเรื่อง “causa” มาบังคับใช้อย่างกว้างขวางรวมถึงกรณีในคดีนี้ซึ่งโจทก์ว่าจ้างจำเลยให้ส่งพัสดุซึ่งมีเอกสารเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการโดยจำเลยส่งพัสดุไม่ทันตามกำหนดทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย เมื่อโจทก์เรียกค่าเสียหายจำเลยกลับยกข้อตกลงในสัญญาซึ่งจำกัดความรับผิดไว้ไม่เกินจำนวนเงินค่าจ้างในการขนส่ง ศาลตัดสินว่าข้อตกลงดังกล่าวใช้ไม่ได้เนื่องจากขัดหรือแย้งกับภาระผูกพันหลักที่บริษัทยอมตกลงรับไว้ ต่อมาศาลในคดีหลังคือคดี “Faurecia v. Oracle” โดยคดีนี้มีข้อตกลงจำกัดความรับผิดเช่นกันแต่ศาลยอมให้ใช้บังคับได้เนื่องจากไม่ขัดหรือแย้งกับภาระผูกพันสำคัญภายใต้สัญญาเนื่องจากข้อตกลงจำกัดความรับผิดได้สมดุลดีแล้วกับส่วนลดราคาที่จำเลยมอบให้โจทก์ซึ่งทำให้การใช้หลักกฎหมายนี้ค่อนข้างขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าข้อตกลงนั้นมีเนื้อหาที่ขัดต่อภาระผูกพันสำคัญหรือวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2016 แม้จะมีการยกเลิกหลักกฎหมายเรื่อง “causa” แต่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่แก้ไขใหม่ยังยืนยันการคงอยู่ของหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาและยังมีการขยายการใช้งานโดยไม่ได้จำกัดแต่ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเท่านั้น ดังปรากฏตามมาตรา 1170 ของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสในปัจจุบันที่บัญญัติว่า “ข้อตกลงใดที่มีผลบั่นทอนสาระสำคัญของภาระผูกพันสำคัญของสัญญา ข้อตกลงนั้นถือว่ามิได้ทำขึ้น”

2.2 ประเทศอังกฤษ

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายอังกฤษเป็นกฎหมายที่เรียกว่าหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ (Fundamental Breach of Contract) ซึ่งในบริบทนี้เป็นหลักกฎหมายที่ต่างจากการผิดสัญญาที่ทำให้บอกเลิกสัญญาได้ (Repudiatory Breach) โดยเริ่มแรกหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญมีที่มาจากหลักการเกี่ยวกับเดินเรือออกนอกเส้นทางที่ตกลงกันในสัญญาขนส่งสินค้าทางทะเล (The Doctrine of Deviation) ในคดี “Glynn v. Margetson” ว่าจ้างให้ขนส่งสินค้าจากเมือง Malaga ประเทศสเปน ไปยังโรงงานในเมือง Liverpool ประเทศอังกฤษ ในสัญญามีข้อตกลงกันว่าสามารถที่จะเดินเรือโดยเข้าเทียบท่าที่ท่าเรือใด ๆ ในลำดับอย่างไรก็ได้ ซึ่งในคดีนี้เรือเข้าเทียบท่าที่ท่าเรือต่าง ๆ ในประเทศสเปนและทวีปแอฟริกาเหนือก่อนที่จะมุ่งหน้าไปที่ Liverpool ทำให้สินค้าเกิดความเสียหาย ศาลตัดสินว่าข้อตกลงเช่นนี้แท้ที่จริงแล้วเป็นข้อตกลงยกเว้นความรับผิด และศาลได้วางหลักกฎหมายในเรื่องของหลักวัตถุประสงค์หลัก “Main Purpose Rule” ซึ่งมีใจความว่าข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดจะขัดหรือแย้งต่อวัตถุประสงค์หลักแห่งสัญญาไม่ได้ ในคดีต่อมา ได้แก่ คดี “Karsales (Harrow) v Wallis” ศาลอุทธรณ์โดยลอร์ดเดนนิ่ง (Denning LJ) ได้ตัดสินโดยวางหลักการใหม่เกี่ยวกับหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ (Fundamental Breach) ให้เกิดความชัดเจนซึ่งการผิดสัญญาเช่นนั้นจะมีผลกระทบต่อรากฐานแห่งสัญญาและการผิดสัญญารุนแรงถึงขั้นที่เมื่อมีการผิดสัญญาเช่นนั้นสัญญาจะคงอยู่ต่อไปไม่ได้ โดยคำตัดสินนี้เป็นการขัดแย้งโดยตรงกับหลัก “Strict Construction Rule” ซึ่งเป็นหลักการเดิมที่มุ่งเน้นให้ศาลตีความและใช้กฎหมายตามที่มีข้อความชัดเจนอยู่ในสัญญาและไม่ควรตีความให้นอกเหนือไปจากนั้น อย่างไรก็ตามสภาขุนนาง (House of Lords) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดของอังกฤษในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับหลักการนี้โดยกล่าวไว้ในคดี “Suisse Atlantique Societe d'Armement SA v. NV Rotterdamsche Kolen Centrale” แต่ศาลอุทธรณ์โดยเฉพาะลอร์ดเดนนิ่ง (Denning LJ) ยังยืนยันหลักการหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญเรื่อยมาจนในคดี “Photo Production Ltd v Securicor Transport Ltd” ศาลอุทธรณ์โดยลอร์ดเดนนิ่งก็ยังคงปรับใช้หลักการนี้ แต่เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของสภาขุนนางคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ถูกกลับโดยใช้การตีความข้อตกลงยกเว้นความรับผิดโดยค้นหาขอบเขตของข้อตกลงจากการพิจารณากระบวนการในการทำข้อตกลง (Rule of Construction) ทำให้หลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไม่ถูกใช้อีกต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายภายในประเทศ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และบทบัญญัติในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ปรากฏข้อพิจารณา ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่มีข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา บทบัญญัติของกฎหมายไทยไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติผลทางกฎหมายของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไว้ พบแต่เพียงร่องรอยเป็นผลทางกฎหมายของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดที่ปรากฏในพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 มาตรา 6 และมาตรา 8 โดยแต่ละมาตราได้จำกัดการบังคับไว้กับสัญญาที่มีลักษณะบางประการ ได้แก่ สถานะของคู่สัญญา ประเภทสัญญา และประเภทของความเสียหายที่ข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้น โดยกำหนดผลของข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดไว้แตกต่างกันไป โดยมาตรา 4 ใช้เฉพาะสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ (อมรลักษณ์ รักษ์วงศ์, 2547) มาตรา 6 ใช้เฉพาะสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพที่มีการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่

ผู้บริโภคร (จรัญ ภักดีธนากุล, 2541) และมาตรา 8 ใช้เฉพาะกรณีความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย ส่วนกรณีอื่นข้อตกลงให้ใช้ได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดชอบซึ่งเป็นข้อตกลงที่เป็นที่มาของหลักกฎหมาย เรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา แต่วัตถุประสงค์ของกฎหมาย หลักเกณฑ์ในการพิจารณา และผลของกฎหมายแตกต่างกันมาก จึงไม่สามารถนำมาใช้ทดแทนกันได้

ทั้งนี้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติโดยตรงและยังไม่ได้มีการเพิ่มเติมกฎหมาย บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ในปัจจุบันที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ได้แก่ บทบัญญัติเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 เนื่องจากการเข้าทำสัญญาระหว่างคู่สัญญาย่อมมีวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งหมายจะให้บรรลุผล ย่อมไม่มีคู่สัญญาในสัญญาได้ที่เข้าทำสัญญาโดยความเข้าใจว่าวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลนั้นคู่สัญญาอีกฝ่ายจะดำเนินการหรือไม่ก็ได้โดยไม่มีสภาพบังคับ การที่ข้อตกลงในสัญญานั้นมีผลขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ย่อมเป็นการเปิดช่องให้สัญญาตามระบบกฎหมายไทยขาดสภาพบังคับได้ จึงเป็นการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หรือหากไม่ปรับใช้มาตรา 150 ก็อาจนำบทบัญญัติเรื่องการตีความการแสดงเจตนาตามมาตรา 171 บทบัญญัติเรื่องการตีความสัญญาตามมาตรา 368 รวมถึงหลักสุจริตตามมาตรา 5 มาปรับใช้ โดยตีความตามเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาและความประสงค์ในทางสุจริต (ศักดิ์ สนองชาติ, 2557) โดยเห็นได้จากสัญญานั้นเอง ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์ ว่าคู่สัญญาย่อมต้องประสงค์ให้วัตถุประสงค์หลักของสัญญาบรรลุผล การยกข้อตกลงในสัญญานั้นขึ้นอ้างและทำให้ไม่สามารถบังคับตามวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้ย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์, 2565) อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นว่าเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยในปัจจุบันเรื่องข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา สอดคล้องกับเรื่องการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยตามมาตรา 150 มากกว่าเรื่องของ การตีความการแสดงเจตนาและการตีความสัญญา เนื่องจากข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเป็นข้อตกลงในสัญญาและขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญามาแต่แรกจึงควรต้องพิจารณาตั้งแต่ขั้นของความมีผลของข้อตกลงนั้น เมื่อข้อตกลงไม่มีผลตั้งแต่เริ่มย่อมไม่ต้องพิจารณาถึง การตีความการแสดงเจตนาหรือการตีความสัญญา อีก อย่างไรก็ตามไม่ว่าการปรับใช้มาตรา 150 หรือมาตรา 171 และ 368 ประกอบกับมาตรา 5 ก็ก่อให้เกิดข้อจำกัดและปัญหาที่อาจตามมาในภายหลัง กล่าวคือมาตรา 150 เป็นหลักการอย่างกว้างไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพอที่จะทำให้ผู้ใช้กฎหมายมีบรรทัดฐานเดียวกันในเรื่องดังกล่าว ส่วนการปรับใช้มาตรา 171 และ 368 ประกอบกับมาตรา 5 ซึ่งเป็นเรื่องของการตีความและการตีความสัญญานั้นก็ย่อมต้องมีการนำสืบเพื่อพิสูจน์เจตนาของคู่สัญญา การนำสืบว่าข้อตกลงที่อยู่ในสัญญาที่คู่สัญญาทำขึ้นเองขัดต่อเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาอาจทำได้ยากและอาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างนักกฎหมาย เมื่อไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายไทยเป็นการเฉพาะและบทบัญญัติที่มีในกฎหมายไทยในปัจจุบันไม่มีความชัดเจนทำให้ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาอาจสามารถใช้ได้เมื่อมีข้อพิพาทและทำให้สัญญาไม่อาจบังคับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่คู่สัญญามุ่งหมายในขณะที่เข้าทำสัญญาย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อระบบสัญญาในกฎหมายไทยโดยทำให้คู่สัญญาเกิดความไม่มั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่ตนมุ่งหมายจะสามารถบังคับให้บรรลุผลได้

2. ข้อตกลงประเภทใดควรจัดเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา จากการศึกษาลักษณะของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งปรากฏตามแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศส (Beale, H., 2019) และบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นยืนยันและขยายขอบเขตหลักกฎหมายนี้หลังการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสใน ค.ศ. 2016 (Rowan, S., 2017) และหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญของประเทศอังกฤษ (Girgis, J., 2013) ก่อนถูกเลิกใช้ไป (Poole, J., 2012) พบว่า ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ตัวอย่างเช่น ข้อตกลงจำกัดความรับผิดชอบมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หลักของ

สัญญาเนื่องจากเมื่อคู่สัญญาไม่ยอมดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์หลัก ย่อมสามารถอ้างข้อตกลงนี้ในการจำกัดความรับผิดได้ แต่หากการจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดนั้นไม่ได้จำกัดความรับผิด ไว้เป็นปริมาณเงินที่น้อยจนเสมือนว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาไม่ได้รับผลกระทบจากการผิดสัญญา ข้อตกลงนั้นก็ไม่ได้จัดว่าเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา และสามารถใช้บังคับกันได้ตามปกติ (Stoffel-Munck, P., 2017) ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วข้อตกลงปกติในสัญญาย่อมไม่ได้รับผลกระทบ และหลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาไม่ใช่หลักกฎหมายที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะใช้อ้างเพื่อให้ข้อตกลงใด ๆ ในสัญญาไม่มีผลตามอำเภอใจ (Shandi, Y. & Amayreh, O., 2020) แต่ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการ ประการแรกต้องเป็นข้อตกลงที่กระทบต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาโดยตรง ประการที่สองผลกระทบนั้นถึงขั้นที่หากข้อตกลงนั้นมีผลบังคับใช้จะมีผลทำให้ไม่สามารถใช้บังคับสัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้ ดังนั้น หากขาดลักษณะประการใดประการหนึ่ง ย่อมไม่ถือว่าเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา

3. ศาลควรมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจกำหนดผลของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพียงใดจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบันบัญญัติว่า “ข้อตกลงใดที่มีผลบั่นทอนสาระสำคัญแห่งภาระผูกพันสำคัญของสัญญา ข้อตกลงนั้นถือว่ามิได้ทำขึ้น” ถือว่ามีหลักในการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเบื้องต้น (Shandi, Y. & Amayreh, O., 2020) แต่ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ละเอียดมากพอ ส่วนประเทศอังกฤษนั้นในขณะที่หลักกฎหมายนี้ยังมีผลบังคับใช้ มีหลักเกณฑ์ตามคำพิพากษาในการพิจารณาว่าหลักการผิดสัญญาที่เป็นสาระสำคัญต้องเป็นการผิดสัญญาที่มีผลกระทบต่อรากฐานแห่งสัญญาและการผิดสัญญารุนแรงถึงขั้นที่เมื่อมีการผิดสัญญาเช่นว่านี้สัญญาจะคงอยู่ต่อไปไม่ได้ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจพิจารณาจากพฤติการณ์ของการผิดสัญญาซึ่งอ่อนไหวต่อข้อเท็จจริง (Poole, J., 2012) และข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจในรูปแบบนี้ ดังนั้นสมควรที่จะกำหนดให้ศาลมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาโดยบัญญัติความหมายของ “วัตถุประสงค์หลักของสัญญา” และ “ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา” ไว้

4. ควรมีข้อยกเว้นในการบังคับใช้ข้อกำหนดโดยเฉพาะสำหรับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาหรือไม่ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาใช้บังคับกับสัญญาเป็นการทั่วไปไม่ได้จำกัดประเภทของสัญญา หรือลักษณะของคู่สัญญา (Rowan, S., 2017) เพราะไม่มีเจตนารมณ์บังคับกับสัญญาประเภทไหน หรือบุคคลกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าหากมีการบัญญัติบทบัญญัติโดยมีหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจไว้โดยเหมาะสมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีข้อยกเว้นได้อีก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยกฎหมายของไทย รวมถึงตัวบทกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาแล้ว พบว่า ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาในกฎหมายไทย และการอาศัยกฎหมายปัจจุบันของไทยในการปรับใช้จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องการขาดหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจ ยากต่อการสร้างมาตรฐานความเข้าใจที่ตรงกันของผู้ใช้กฎหมาย และอาจเป็นการสร้างภาระในการพิสูจน์ อีกทั้ง ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีความหมายเกี่ยวกับข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างในการทำสัญญาที่ไม่อาจบังคับตามสัญญาให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักได้ ข้าพเจ้าจึงเห็นควรบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่เป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150/1 โดยในระบุมูลทางกฎหมายของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาควมีความว่า “ข้อตกลงใดขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ” ระบุถึงความหมายของวัตถุประสงค์หลักของสัญญาควมีความว่า

“วัตถุประสงค์หลักของสัญญา หมายถึง ประโยชน์ที่วิญญูชนพึงคาดหวังเป็นหลักจากการเข้าทำสัญญาในลักษณะเช่นนั้น และหากไม่มีประโยชน์เช่นนั้นวิญญูชนย่อมไม่เข้าทำสัญญา” และระบุถึงลักษณะของข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญาความว่า “ข้อตกลงที่ขัดต่อวัตถุประสงค์หลักของสัญญา หมายถึง ข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่หากมีผลบังคับใช้จะทำให้ไม่สามารถบังคับใช้สัญญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของสัญญาได้”

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ ภัคดีธนากุล. (2541). สรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540. นิตยสารตุลพาห, 45(1), 118.
- ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2565). คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ศักดิ์ สนองชาติ. (2557). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นิติกรรมสัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการณ.
- อมรลักษณ์ รักษ์วงศ์. (2547). สรุปสาระสำคัญพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. เรียกใช้เมื่อ 16 เมษายน 2566 จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_115.htm
- Beale, H. (2019). Cases, Materials and Text on Contract Law. (3rd ed.). London: Bloomsbury Publishing.
- Girgis, J. (2013). Fundamental Breach and Repudiatory Breach of Contract,. Retrieved April 16 , 2023, from <https://ablawg.ca/2013/11/07/fundamental-breach-and-repudiatory-breach-of-contract/>
- Poole, J. (2012). Casebook on Contract Law. (11th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Rowan, S. (2017). The new French law of contract. International & Comparative Law Quarterly, 66(4), 805-831.
- Shandi, Y. & Amayreh, O. (2020). Depriving the Debtor's Essential Obligation of its Substance and its Remedies under the Provisions of Article 1170 of the French Civil Code. Journal of Politics and Law, 13(2), 129-143.
- Stoffel-Munck, P. (2017). The Revolution in Unfair Terms, The Code Napoléon Rewritten: French Contract Law after the 2016 Reforms. London: HART Publishing.